

dali jedan drugoga. Štefe marljivo pulji krumpļjinovu juhu. Vidi je, da mu se rači. Ali vsejedno se obrne k maloј divojčici i oštro veli:

— Reci majki, Evica, da ova supa danas nij dost slana.

Marica ni ne migne s očima, neg isto tako odgovori:

— Reci ocu, Evica, ako mu se ne rači neka ju ostavi.

Dite široko i začudjeno pogleda obadva i se splaši od njihovoga surovoga glasa. Stari otac se nek posmihuju pomučē. Oni se raziznaju. „Do zutra će bit vse dobro“ — doluču pri sebi.

Kad završu obed, si stari otac posadu dite na krilo, je s rukicom prekrižu i počnu: „Otac naš“. Na to se mladi podignu, ali ov dan ne molu skupa kot drugda, nego žena ide zdele prati u kuhinju i onde dalje mrmlja preda se molitvu, a Štefu je od strihē čut „Kruh naš vsakidanji...“ kot se pašči napojiti blago.

*

U augustu, kad godina i blato onemogućuju vanjsko delo, prohaja teško čas na selu. Ali još tvrdje je doma sidiiti, ako se muž sa ženom ne pomina i koč-toč ne svadi, ar — se srdū. Marica u kuhinji čučī i krpa vriče. Misli joj idu drugde, ar se vsevelje ubode u prst. A večkrat pušti ruke u naručaj i se skoro glasno nasmije. I kod Štefe ne smi bit nešto u uredbi. On pavrisalje veže pod lopom. Pak zvečēga jače povučē, nego bi bilo potribno ter ga več pokine nego načinjī. Nazadnje ostavi ovo delo, zapali si i odsēče se k svaku. A k Marici pokukne suseda na nekoliko „minut“, ke se broju za ure.

Kad sunce zajde, se gospodarica opet postavi k ognju. Kot zapraž miša s ušima vsenek posluškuje van.

— Željna sam znat, je li će me zvat dojit kot vsaki dan — se spitkuje i s drhtečim srcem sprohaja korake muža kot koraca tvrdo po dvoru.

I on posluškuje najper, je li ćedu se vežna vrata oprit, ter si nemirno misli pri sebi:

— Rado bi vidil, je li će nek dojt podojit.

Ali zaman iščekuju jedan drugoga. Srce im je jur meko, nek glava je još tvrda, noge teške.

— Ej, — zamorguje Štefe, kad ju jur ne more dočekat — mer ću znat i prez nje upravit. Ter zgrabi za posudu i se posadi pod kравu. Ali vred mora skusit, da ne razumi ov posal. I Marica ga dobro čuje kot štroflje i riče kравu ter se glasno jada:

— Pak mi ne će dojt najzad! Bi ju znam moral pojt kleče prosit?

Na to se žena mrvu splaši, a i mrvu joj ga je milo. Zato se polako odpravi, ide u štalu i prez toga, da bi mu ku rič rekla, porine Štefu na stran i počne dojit. Kad joj jur veselo šica mliko u dižicu, zdigne oči dobitno na Štefu, ki stoji uza nju kot driveni kolac, i se nasmiši na njega. Na vo i njega zgrabi smih i se počnu obadva tako od srca zdravo smijat kotno dica, ka se u slami sranjačicaju pak se po dugom iskanju najjednoč najdu.

Zadnja jačka.

U maloј filijalskoј crikvici zgora na brižicu služila se je samo jedanput u tajednu sveta maša.

A toj maši se je največ veselil stari školnik. On je bil uvek prvi onde.

Jur u prvom zvonu se je htīl posaditi svojim vernim vršnjakom „Jačkarom“ na crikveni dvor u travu. A okolo njega lipo po redu školska dičica. I ovako skupa su dočekali od srede do srede svoga mladoga duhovnika kapelana.

A ov je htīl doiti vsaku sredu, sigurno i točno. Bilo vrime ili nevrime; snig do kolen ili blato do koščic. Kada ter kada je htīl dofeči bižuc i potrkovajuč se po hrgavom grbavom putu. Ar kot je mnogo-krat oduševljeno naglasival, nikade na svitu ne bi bil

zna tako pobožno prikazati svoj mašni aldov kot u ovoj snažnoj, tihoj crikvici, okrojenoj zelenimi gorami i pri čudno-nujnih melodijah svoga prijatelja, staroga školnika.

Ali jednu sredu je stari školnik izostao.

Već su bili davno skupa odzvonili. Duhovnik je čekao obličen u šekrestiji. Mimištranti su stali na podboju s mašnom knjigom, a crikvenjak je bil jur po troleput pokuknući van. Ali zamao. Ter je nek ujedno mahao s glavom i brundal, da ča j' ovo danas za uredbu.

I mladi kapelan je jur bil zgrabil za kalež, da će nek tiho odvršiti, kad se je izvana najednoč začul glas: Ide!

Onda se je pokazal zdola pod briškom jedan človičji oblik kot sinj prekučenoga stabla i počel se polako, mučno gibati po brigu gori. Već je puzil, nego hodil. A vsaki deseći korak je postal i ulovil se jalno za srce.

Muži, ki su stali po njihovoj navadi u čoporu na crikvenom dvoru, obrnuli su se začudjeno tamo. Oni još ništ nisu bili čuli od bolesti staroga školnika. Ali jedan od njih je velje sprogovoril kot ga je zagledal pod brižičem.

— No, bojse, da j' s našim školnikom faljeno. A, ste čuli, da si je kanil letos stan zidat. Kot se kaže, ćemo mu ga mi zidat va cimitoru.

— No skoro. Pak more bit još i vred! — prida jedan drugi. S tim se okrenu i ofidu u crikvu.

Pod zvonikom su žene čavrljale. One su bile jur nešto bolje upućene. Jedna je jur znala, da se školnik redi u mirovinu; druga je čula jur i za njegovoga naslednika, samo njegovo ime joj nij htilo velje dojtj na pamet. Ali toliko zna, da je mlad a snažan u peršoni i da ima lipo grlo. A treta se ravno vanzeze:

— Mer sada bi bila jur i doba za našega staroga. Polako će vse note pozabiti.

— Zato vindar on još uvek bolje bolje orgula nego mnogi mladi — zavrne ju jedna starica.

Neka. Ali ča mu se j' triba već naganjat, kad je još dost drugih, mladjih — pregovorila bi još neka mlada, kad stupi sada školnik pod zvonik. Na to vse zamuknu, nasadu si svoje pobožne obraze ter se odrivaju nutar.

U crikvi nastane najedanput neobična tišina. Ljudi obisu glave na škamlje. I mladi kapelan se gane k oltaru nekako uznemiren i u strahu zbog svoga bolnoga staroga prijatelja. U zraku je strah, radoznalost i isčekivanje, kot pred juljuškom burom, od ke ne zna človik, ča će mu zapravo donesti.

A stari školnik-betežnik se posadi na orgule i otvori knjigu „Jačkara“. Još nikad ga nije otpro tako teško kod danas. Na hip mu proteče kroz pamet spominak onih tridesetsedam let, ke je probavil na ovih orgulah i opeval tolike lipe jačke Bogu i Mariji na diku. Imal je, pravo, medtim i turobnih jutar i teških maš, kad mu se glas zadržival u grlu od gor-koće. Ali vindar! Ah! — I ljudi zdola čuju, kako školnik mučno uzdahne. Pak položi prste na orgule i počne prebirati. S početka samo tiho i lagano kot da laki angjeli poskakuju po tih belih zupcih. Ali pak zagradi u nje vse jače, vse silnije, a orgule zaruju kot da se je morje razljalo prik sedam hatarov... Nazadnje zavrisne i školnikov glas, prekidano kot krik i jauk zatopljenika isred rujećih, šumećih morskikh slapov:

„O zaviće svih grišnikov,

Daj si pred lice stupit.

Znam, da nek samo pri tebi

Morem batrenje dobit.

O Marija, mati moja!...

Maša je van.

Ali ljudi se ovput ne razajdu velje domom, nego ostanu stoje pred crikvenih vratih a da ni sami ne znaju zač. A kad izajde školnik iz crikve, ofpru mu muži mućeci i velikim pošćenjem put, a žene zaptaknu glasno za njim. Stari školnik se na to samo malo

okrene i reče: „Ostavte to, žene, ja sam moje note otpeval. Neka bude s Bogom.“ S tim se još jednoč ogleda na svoju malu crikvicu pak zagradi sebi ponudjenu ruku svojega mladoga prijatelja kapelana i otidu rukom u ruki dolji po brižiću.

Pismo mladomašniku.

Brate! Pisal si, da ćeš zutra svoju prvu svetu mašu prikazati Bogu.

Hej, lipo čedu Ti orgulati, a još lipše jačiti. Ali jačke odglušu...

Tisuć na tisuć ljudi će Te dojtii gledati i mnoge teple suze čedu se istočit za Te. Ali suze se osušu...

Zato, Brate — da se ne varaš i da ne nastaneš jur prikzutra gorak pesimista — prlje nego stupiš na brig Gospodinov, pitam te:

Jesi li dal s Bogom svojoj majki, ocu, bratu i sestri? Jesi li nagnul svoju glavu na očevu, majkino srce i si im se zahvalil za njihovu ljubav? Pak si li im povidal, da od sada već nisi njihov?

Ar od sada si Kristušev.

I on te šalje u svit! U kakov svit!

Brate! Jesi li držal račun med sobom i med svitom? Znaš li, da si ti dobar, a ta svit je čemeran?

Znaš li, da si Ti svet, a ta svit je grišan? Znaš? I još! — —

Onda si vridan, da stupiš pred oltar.

Ali povi Ti meni, Brate, još troje:

Jesi li se oboružal dobro s oklopom Kristuša,

da budeš mogal srčeno odbijati napadaje zlocudnosti?

Jesi li si nabrusil čelo, da budeš mogal lamati stene, ke će preda Te postavljati bedavost?

Onda stupi na prvu štigu.

Jesi li si vežbal oči, da budeš mogal raziznati farizeuše, skadživce od pravih svecev; pitome vuke od bodljivih ovac?

Onda stupi na drugu štigu.

Jesi li se naučil odpovidati onim, ki Te ljubu i ljubiti one, ki Te oduravaju i blagoslavljati one, ki Te proklinju i proganjaju?

Je li?

Tako stupi na oltar i prikaži svoju mladu mašu! Bog s Tobom!

Staramajka.

— Još nek to mi daj doživit, dragi gospodine Bože, da vidila budem, kako ova naša mala biži! — zdahnu staramajka kot zibljju sami u hiži svoju majacku unuku, Vevicu. Pak joj popravu po stovetiput vankuš pod glavicom, poprakljaju dunju ter naheru smišno glavu i gledaju pobožno-miljano malu. A s ustami joj davaju neprestano vse lipša i milija imena. Zeljja staremajke se spuni. Vred stoji mala Vevica na nogah. Ne samo da stoji, nego i biži po dvoru, a staramajka raširenim krilom za njom. Pravo, jur nek teško.

Ali jednoč na večer, kad usnivaju malu, opet skupa sklopu ruke na molitvu i reču: „Bože i to mi još dopusti, da ju budem mogla u školu otpeijat i skusim, je li joj ča popadje ta mala pamet.“

I tu sriču doživu staramajka. I na jedan lip jenski dan namecu staramajka svojoj maloju unuki pune žepe orihov, da im se ne plače, pak ju zgrabu za ruku i otpeijaju u školu. A kad dojde mala dan za danom iz škole domom, staramajkina je najdraža zabava, da ju po redu ispitaju, kako ili ča su im danas povidali gospodin školnik i duhovni otac. I silno je njihovo veselje, kad kašnje opazu, da njihova unuka jur zna za mnogo već, nego oni, staramajka. „Nek uči se i pazi u školi, ne će ti škoditi“ — znaju joj reći i metnu joj velje ča dobro, slatko u ruku.

Ter su uvek zdravi i veseli. Samo jednoč im napade nešto i moraju nekoliko dan ležati u stelji. A oni trpu veselo i strpljeno kot svetlica i vsakom ri-

čom podavaju se samo božjoj volji. Ali jedanput se nek nastavu na stelji, pogledaju na propelo u nugaljacu sobe i zgovoru: „Moj dragi Ježuše, a i ti Blažena Divica Marija, nekate mi zamirit. Mer ja znam, da sam jur stara i da sam se jur dost nauživala ovoga svifa. Ali kad sam ju jur ovako daleko izhranila, počekajte još s manom, dokle se oda, moja duša Vevica. Da bar vidim, da je uskrbljena.“

I staramajka ozdravu. A leta minu, jedno za drugim, silno, nestrljivo. Turobni časi dojdou na staramajkin stan. Umre gospodarica, njihova kći, a muž joj se pogubi u boju. Tako ostanu staramajka sami s Vevicom u stanu.

Pak projde opet nekoliko let. I Vevica se oda. Staramajka ju rado daju, ar dostane vrloga, poštonoga i delovnoga muža. Ali doma nastaje vse skupije s kruhom. I ljudi se rivaje u tudje zemlje na služak. Mnogi se dadu u Ameriku, a jedni još i u Kanadu.

Jedan dan se pak spravi i staramajkin zet sa ženom, Vevom na fa put. A staramajka, ča čedu oni reći? Ništ ne velu, samo poljubu i blagoslovu svoju ducu.

Ali kad dojde večer i nimaju s kim da se sedu za stari stol i s kim da zmlu po bivšoj navadi skupa „Angjel Gospodinov“, onda se vindar gorko splaknu i reču: „Aj, Gospodine Bože, kako sam Te uvekkušavala, da mi daš još i još živit i veselit se svojemu pokolenju, a sad sam starica ostala ovako sama na svitu. Oprosti mi ov grih. Pak dojdi, još danas ili zutra i zami me k sebi.“

Kroz Rajdingu *).

Bil sam sada neki dan u G-fu kod moje tele. Jele im velu. Kako sam se ove tete Jele dokopal,

*) Rajdinga je draška med Gerištofom i Mučindrofom.

toga ne zna nigdor od naših doma, ni otac, ni majka. Ali istina je, prava b, istina, da teta Jele mene najradje vidu med vsemi svojimi rodjaki, poznanimi i nepoznanimi i nijedanput, kad k njim dojdem, mi ne zabu sunut u žep „mrvu drobnih na strošak“. Ter i sada su friško stepli — oni ne nosu u mlikarnicu — a novoga prestružnjaka su imali pak su skuhali čaja, pun lonac, da su ga još i tetac dostali, ča im se drugačije nek na Badnjak stane. Hhili su mi još i jednu kokoš zaklati ali zač, sam rekal, nij' potribno, neka još nese. Ter su me nanudjali: „Ti nek jij', Joško, ter pij, još si namaži ter si natoči! Ljudi dragi, ovo j' veselje, kad ti ovako dojdeš!“ A ja sam nek jil i pil ter si mazal i natakal, a med tim se je i zaškurilo — kot je sada u oktobru kratak dan.

— Za volju božju, tako ne češ sada projt. Va vu škurinu. Pak kroz Rajdingu! — sklopu ruke skupa, kad se kašnje vsejedno podignem, da otidem.

— Poglejte der žene ovoga človika — proteču na vežu pred susede, ke su se med ovim nuftar doškuljale čuteći gosta — ča ovo kani učinit! Sada va noć bi se dal po Rajdingi. Preštimate nek! To bi bilo kotno doli stupit va pakal...

I odmah me je okrojilo da i pet žen kot onoga, ki kani za istinu u oganj skočit i su zdihavale ter jaukale i nagovarale me.

— Ne, za ništ nekate sada domom. Ostante nek. Svucile si jupu... Naša prva hiža je prazna... I mi bi imali dost mešta za vas... Ne, nikarko ne smile sada domom... Ča ne znate, da je joj onomu, ki se po škuri kroz Rajdingu poufa? Tote su viške! Ja sam vidila jednu se olat na kiti, kad sam prikčer va vu dob iz M-drofa išla domom... Vsaku sabotu va devetu uru...

— Ej, pojte, to su nek, ženske fabule — je pričem ter se nasmišim. Pak kušnem tetu Jelu — oni do ovoga čuda držu — na livom i na desnom licu, da vse zavzoni ter se ukradem iz hiže.

Ali vani, kad stupim na tamnu ulicu pak se prviput popiknem na jednom štučki od sedre, mi na-

stane zaista malo neobično i ne morem se zdržati, da ne idem u krčmu na tri decije.

— Odakle i kamo? — me pita krčmar, kad mi postavi na stol štucu.

— A iz G-fa domom.

— Kudaj?

— No, na Rajdingu.

— Na Rajdingu? Sada? Hm... hm... Mrvu je preveć škuro... Hm... hm... Pak i... hm... hm... hm...

— Ča? — se urupim na njega razdraženo.

— Aj, ništ.

— Platit! — zamrjem škuro ter se skočim.

Lahku noć!

— No, lahku noć! I srićan put — veli krčmar ter me sprohodi do vrat.

Ja se još najzad ogledam. Ali jur je zabušil vrata. I najjednoč, kot stojim vani pred ovom ugodno rasvićenom krčmom, drugi oblaki u selu bili su jur škuri, mi je bilo, kot je moglo biti Adamu, kad je anđjel zabušil za njim vrata paradižoma.

Sada moram domom, ću ili ne ću. I pak zač ne bih? Mer sam muž. Jak muž. A i baticu imam pri sebi debelu. A višak nij! Ne, nij ih! A i nij ih nigdar bilo. I ne more ih bit. Gdo je još ku vidil? Nigdor! To je nek povidajka...

Ter sam si povukal krijaču diblje na ćelo i gazil tvrdo, srćeno ter se ćvrstil, da si mislim od toga, kako će bit i ća ću reć, kad mi dojde ta ćižmar, ta ništ-vridnjak za ta posal. A dojt će. Sigurno će dojt. No, neka mi nek dojde! Mer ću ga... Ter sam se srđito grozil s palicom. Ali velje mi se je otkadil vas jad i bil bih srđaćno zel za vrat toga ćižmara, kad mi je na pamet došlo, da moram — kroz Rajdingu.

Pred draškom, prlje nego sam se doli spustil u nju, sam si još zapalil cigari, zgrabil baticu na debeli kraj pak sam se otpravil uz lozu.

Vse je bilo tiho. Još ni list se nij' gibala na hrastu — kot stoji u ovu dob u nekih romanih. I bilo bi jako obićno, kočno vadne, nek ća je bilo u noći.

Nek najjednoč se nešto gane u grmlju. Morebit, da zec, ili nek gušćar. No sada! — sam si mislil i bisro tamo pogledal. I verujte mi: nek još jednu ćašu ćaja s rumom kod tete Jele i velje bi bil vidil jednu višku, razvlasanu. Pak još jednoč tri decije na krćmi i jur bi ju bil ćul i jaukat, a za minutu bi bil ćutil, da me je i zgrabila i da me davi.

No, ali nisam ništ vidil niti ćul i došal sam ćitovat kroz Rajdingu. Samo da mi je bila košulja na hrptu malo mokra. Vsejedno, kad sam došal do marofa i začul jednoga petelja zakukuriknut, sam si krijaču rinul na šišanjak ter sam se posmišil pri sebi: Dalo kada i žene, skoro su me prestrašile!

Čarobnjak.

U selu na dolnjem kraju se je bilo narodilo jedno dite. Takovo dite kot su i druga dica.

Kad je j' mali — uboga hižićarka — prviput podignula k sebi i pogledala mu u obraz, nije opazila na njemu ništa osebitoga. Pak i zaista nije bilo na tom ditetu ništa izvanrednoga. Zgora je imalo glavu, a zdola nogice. Nos mu je stal najper, a pete najzad — kot i drugoj dicit. Niti se je kakovo ćudno zlamenje pokazalo pri njegovom narodjenju, kakova znaju povidati životopisci od nekih znamenitih ljudi. Samo stoper da i za ćefire misece se je stalo s ditetom sledeće.

Neki dan dojde suseda u stan. Ona je poiskovala i drugda, vsakidan dopodne i popodne, svoju susedu, Evu. Pak se je hćila s njom nekoliko rićih razgovoriti, maloga na licu mrvu ušćipnuti i velje je hćila i otići.

Ali ovput kot da bi se bila nekako jako zagledala u dite, ko je istom u zipki spavalo i u snu se milo posmihovalo. Ter je nek najjednoč zakriknula.

— Glej, Eva, tvoje dite!
— Ča?

— No, ča ne vidiš?

— A ča bi morala vidit na njem?

— No, a te dvi mile jamice na njegovom licu. Kot da b' mu je bile same bele vile tamo zrízale.

— No pak, ča j' va tom? Mer jamice imaju i druga dica na licu. Ja sama sam ih jur dost vidila.

— Da, ali ne takove! Takove kot ovo dite ima, ja još nigdar nisam vidila za mojega žitka. Ja štímam, Eva, iz ovoga diteta će bit jednoč biškup, ili najmanje ministar. Kad bi nek ča drugačije, mrvu lipše ime imalo. Ali Jure! ... Jure velu vsakomu drugomu paoru kod nas.

— E, poj, Reza! Nekaj se tako smišno pominat. — Kad je pak tako! Češ nek vidit. Te dvi jamice tvojega maloga su zlata vridne.

S ovim je suseda i prošla. I za uru je bilo jur vse selo puno, da kako vrlo dite ima Gubačeva Eva.

A za poldrugu uru bila je hiža puna s babami, ke su jednoglasno potvrdile, da takovoga diteta kot je mali Jurkac nije vred u selu i da su te jamice na njegovom licu ne zlata, nego dragih giungjev vridne. One čedu mu bit jednoč sriča.

A ča jednoč vse selo sprogovori, tomu se već ne da prigovoriti. Ter je i ostal mali Jurkac na glasu sela dičak, na koga čeka još ča lipoga u žitku.

A te dvi jamice na diteta licu postajale su tim diblje i čarobnije, čim mu se je obraz jače punil i debell. Tako da su ga vsi na rukah nosili i nijedan „veliki“ se ga ne bi bil ufal zbiti. U školi su ga stari školnik vred posadili na prvo mesto u zadnjem škamlju. Ar kad im je hišil na pitanja odgovarati pak se je hišil k tomu malo nasmišiti, da su mu se pokazale na licu obadvi jamice, onda je bil stari školnik uvek nekako ganut unutra, a bela mu brada zadržtala od estetične nasladnosti.

Još i gospodin kapelan — jedan visoko učan, izobražen i oštar človik — kot da b' se bil zaljublil u maloga Jurkaca. I došal je jednoč tako po školi on sâm, u vlašćoj peršoni k Jurkačevim roditeljem u stan ter je nagovaral, da bi dali maloga školovati;

ar da bi bilo zaista škoda za njega kad bi ostal doma za prostoga seljaka.

— Duhovnik mora biti. Ili školnik, ali bar no-taruš — je rekal.

Tako lipo je znal govoriti gospodin kapelan — još lipše, nego na prošli Vazam — da su se morali Jurkačeva majka nek skroz plakati. I vidili su jur kroz suze dragoga svoga Jurkaca ko na oltaru pri svetoj maši ko opet na orgulah. Nek otac su stali nasred hiže škuro i ozbiljno. Glas im je tužno zadržtalo, kad su na vse zadnje izgovorili:

— Hvalimo lipo na Vašoj dobroti, gospodine duhovni otac. Ali nij moguće. Mi smo k tomu pre-siromašni.

— Tomu se da pomoć — je odgovoril gospodin kapelan tajnim naglasom i otišal. I pomogal je.

Početkom septembra su odrizali majka hlačice Jurkaca prik kolen, dali mu šiti cipele — do sada je nosil čizmice — i bil je študenat gotov. A gospodin kapelan ga je zel za ruku i odpeljal u varoš u škole. Onde ga je predstavil oštrim profesorom i zručil im ga s tim, da je bil najvrliji dičak doma u selu. Ravnatelj škole i profesori su na to Jurkaca važno pogledali, a on im se je tako plahomilотно nasmišjal, du su mu se sada te dvi jamice na licu još lipše pokazale nego li nekad — i velje ga je jedan od profesorov nježno pogladil i konstatairal: — Vrli je dečko!

A drugi su ga šaljivo šćipali na licu ili ga trzali za uho i govorili med sobom:

— Da, da. Zaista, snažan je dičak.

S ovom tradicijom je stupil Jurkac u gimnazijum. Glavar njegovoga razreda se je velje prvi dan zagledal u njega ter ga postavil paziteljem svojega razreda. I od toga časa bil je za Jurkaca teški djački život samo šala ter igra. —

Pak je dospil u žitak. I odmah na prvi korak zaujel je u njem jedno najbolje i najugodnije mesto. Celo kolo tovarušev, med njimi i vrlo talentiranih,

znamenitih mladih mužev, okrojilo ga najednoč, ki su ga obožavali i izvuknuli vred svojim peljačem, meštrom. On se je početkom branil, ar bil je polag srca smiran, ponizan i pripoznaval manjkanje večega duhovnoga dara u sebi. Vindar je konačno prijel njemu nasiljenu ulogu, zaljutil se u važnost svoje osebe i bliskal okole sebe izibranimi šalami i duhovitim iskricama; razbijal najpogibelnije probleme, lagodno kot da raspukneš zrelu slivu, a vsaki mu je nek vihorno božal i nigdor nije upamet zel, da su to vse samo mučno naučene, uvežbane fraze. Ar nije imal nigdar ča da reče. Ali ča je rekao, to je nekako pozlatil čarobnim posmihom svojega snažnoga lica, tako da je glušalo vse, ča je dohajalo iz njegovih ust, kot kakovo novo očitovanje.

I stigal je vse više i više k zvezdam. Još i stari borci su dizali krljaču pred njim. I svit, muški i ženski, bi se bil vse diblje i diblje zabluđil i zaljubil u njegovu izvanrednu duševnu veličinu i osebitu izibranoš od Boga, kad ne bi bili njegovi tovaruši učinili u svojoj oduševljenosti jednu fatalnu bedavost.

Nagovorili su ga naimre, da napiše jednu knjigu. I zaista napisal ju je.

U toj knjigi otkrila se je najednoč pred svitom vsa njegova duševna praznoća i himbeni formalizam. Ar u knjigi govornice su za njega same suhe riči i črne slove na belom papiru, ali manjkale su iz nje — — čarobne jamice njegovoga obraza.

Brusač.

Kad su se ljudi jutro stali jur je brusač zdavno gazil kolo i brusil nože pred Bratarovim stanom.

Nigdo nij znal, odakle je došal. Je li od odzgor ili od odzdol. Ili ga je znam u noći zdole donesal?

Dica, kad su išla u školu, su ga okrojila i dugo zazirala u hitro mu tečeće kolo. A jedan dečko, jedan staroš se zastrči preda njega ter ga pita:

— Teče, odakle ste došli?

— Iz daleka.

— A kamo ćete pak?

— Daleko — odgovori on ter pogna kožno ganut unutra još hitrije svoje kolo.

Dičici se naredno nij vidil ov govor, ar su ga ostavila ter su se posmihovajuć i jedan drugoga suvajuć brodila u školu. Ali zato im se nij zamiril. I kad su iz škole išla domom, su opet postala kod brusaa.

Vidilo im se je kot je zel u ruke jednu britivu za drugom, ter brusil i nek brusil pak je na noktu pokuševal, je li dobro rižu. I to je činil s nekakovim nujnim, krotkim izrazom obraza, da bi ga bila do noći gledala, kad je ne bi bili zvali majka domom.

Pak se nij htíl na nje grubno urupit, kad su mu se htíla preblizu dorivat. Nit kucka, velikoga, morskoga nij imal sobom. Nego kad je htíl retko ku rič sprogovorit, je čutil človik u njegovom glasu nekakovu mehkoću, ča je lastovitost u božju volju podanih ljudi. Ili je to bila nujnost (melankolija) od svíta nepripoznanoga, od farizeusev odsudjenoga človika.

Nigdo si nij znal dati na ovo pitanje odgovor. Ali i nij ga iskal. Ar gdo će se mariti s duševnim stališem jednoga brusaa, jednoga sluge — hahaha!

— Ki dojde i projde kroz selo? Da nek njegovi noži dobro rižu! A rizali su! No ter je imal dost zasluška.

Ali vindar je nek kratak čas ostal u selu. Jedna sila, ku nij smil pitati: zač, ga je vukla dalje, vse dalje.

Zadnji dan, jur se je pripravljal na put, kad je upamet zel, da se je umestil u gornjem kraju jedan drugi, novi brusač, a vas šereg jur okolo ovoga. Onda se je nek pomučé nasmijal prik ove dičinje nevernosti — moral ju je jur većući skusiti — pak je nek zgrabil za svoju sprav i odrival ju iz sela van. I obluki ostali su zaprti za njim.

Išal je sam po pustoj cesti. Išal je prez vsake misli i čuti, oči uprte u žuto, uvenuto lišće, ko je kot ludo potancovalo pred njim na putu.

Nek najednoč ga nešto zaboli uko srca. Kotno bol za domom. Za domom, koga nikad nij imal. I okrene se najzad k selu. Ali sada ga zablina u obraz oštri novembarški vetar. Ledeno, nemilosrdno. Mora se obrnuti. Ter zagrabi opet za svoju sprav. A suho kukorišće uz put mu porugljivo zaškrebeće u uho. Pak ga nosi vetar dalje, nek dalje.

Skušavanje.

- Ah, Bože! — zaskuču „sveta“ teta Franca koť stupu kroz vrata na strihu farofa.
Danas su u svetačnom. U ruki držu čist žepni rubac.
Sad se krenu u kuhinju.
— Su gospodin doma? — pitaju isto tako mučnim glasom.
— Da. Ča vam je, teta Franca?
— Aj duša — zdahnu opet jako duboko pak nek potukeću na vratih farnika.
— Slobodno!
— Pohvaljen budi Jezuš Kristuš!
— Na sveveke. Amen.
— Bog s Vami!
— I s duhom tvojim.
— Dobar dan Vam Bog daj, milostivni gospodine farnik.
— Bog daj, Franca. No ča nosiš danas, Franca? — pitaju ter se podignu sada iz razderane naslonjače stari sedi farnik. S očima koť da mrvu zažmiru, a u naborih ust im igra tih posmih, kad pogledaju ženu stariću. Ki ov pogled razumi, ta zna, da vidu kroz ženu koť kroz rešetlo.
— Aj, ča bi nosila, milostivni gospodine farnik, ja sirota na svitu. Samo tugu ter žalost.
— No, no Franca!

— Je. Nek preštite der si Vi, gospodine, ovo pismo; danas mi je j' donesla pošta . . . Kamo sam je sada zafunjala? . . .

— Ostavi je, Franca. Češ je ti znat i napamet povidati.

— Ej, to si morate Vi sami preštat . . . Ali kamo sam si je nek sada friško vrgla? . . . Vidite, ovako je s manom, sad još i ne znam . . . Ovde va zgornjoj halji ga nij. Hm . . . Prosim Vas gospodine, nute der se mrvu kraj obrnut, da pogledam va zdoljnoj halji . . . Aha! Jur je . . . A još ga nij vindar . . . onda će bit vindar nek va zgornjoj, ali va nadrah . . . A ovo je! Prosim, zamite je.

— No, ako mora bit . . .

— Da da. Preštite je samo. Ovde na ovoj strani se počne.

— — — — —
No, ste si je znali preštat? Ter ča ćete sada onako k tomu vsemu reć?

— A ča. Koť sam ja razumil, ovde ti tvoja kći, Liza, piše iz Beča, da si kani s mužem, ki je onde pek, kupit jednu pekariju. Ter da joj daš deset miljunov.

— Da. No ter? — naheru Franca glavu i poškilju ispod stisnutih obrvu u gospodina farnika.

— No ter joj je daj!

— Ako je imaš, morate još reć, gospodine!

— No da.

— Hm! — upru sada Franca oči na tla ter smiraju predā se.

— Ča ih nimaš? — pitaju opet farnik.

— Česa?

— No, tih deset miljunov.

— Imam, a i nimam. To je, ja imam shranjeno i jedinajest miljunov, još od priklani, kad mi je umro muž, Bog mu se duši smiluj, ali te . . . s fimi ja imam drugo nakanjenje.

— Kakovo nakanjenje, Franca?

— A križ bi si dala postaviti po smrti na mojem grobu.

— Glej, Franca — velu farnik ozbiljno, ako si zato došla danas simo, da me za tanač prosiš...

— Da, gospodine, prosim...

— ... Onda ću ti ja svitovati, da daš te pineze kćeri. Njoj će bit za vas žitak pomoreno. I bit će ti zahvalna na vseveke. A to će biti za te najlipši spomenik, kad budeš imala koga, ki bude za tvoju dušu rado molil Boga.

— Aj, gospodine, Vi nimate dice ter i ne poznate današnju dicu — se razdražu sada Franca. Človik bi im moral vsenek samo sipat ter sipat, a nazadnje se još niti s jednom mašom ne spomenu iz človika...

— To nij uvek tako, Franca. Ja ću ti posvi-dočiti...

— E, gospodine, vi mi morete svidočit kako ćete. Ja ništ ne verujem. Ter ću nek ostat pri mojem nakanjenju!

— Tako neka se ispuni tvoja volja, Franca —

— Ali gospodine!

— No!

— Ste sada srditi? Bud?

— Zač bi bil, Franca. Ja sam se polako jur zdavno odučil od toga.

— Ja bi naimre imala još jednu veću tugu. O pomozite mi, milosivni gospodine! — se splakne na-jednoč Franca teta u fertuh (kukljin).

— Povi ju, Franca.

— Gospodine, ja ću Vas sada ča prosit. Nute der gospodine Vi jednoč na prodikalnici te zete vrlo va delo zet. Ter im povite, ali onako, da Vas budu razumili, da kad se priženu va jedan stan, ne maru štimat, da onda moru činit, ča hte oni.

— Hm! To i tako večkrat velim. Pak zač, Franca?

— A znate, ta naš zet... O Gospodine Božel!

— Mikula? On je to 'vrli človik. Kotno ovca miran.

— Da, gospodine! Ali lenjak je! Lenjak, da ga već nij va selu!

— Ej, Franca, toga ti vindar ne verujem.

— Verujte ili ne! Nek prosim Vas lipo, dajte si ga jednoč k sebi dozvat.

— Ter zač!

— A znate, ta človik vam ništ ne čini. Vas mili dan. Ali ravno ništ! A rači mu se gospodine, kotno ... kotno onomu, ki ima i po škornjah čriva.

— Ča bi moral sada činit? U decembru, Bog te j' vidil, Franca, kad je još do kolen sniga?

— A ča? Va fabriku neka bi išal! Va fabriku? Da! Kot i oni drugi. Ali, ča ja marim, neka ide u Beč snig razbircivat.

— Iz takovoga paorskoga stana, kot je Vaš?

— Paorski stan! Haha! Paorski stan! Ali pinez nij va njem, dragi gospodine! Ovde, ovde va žepi ništ nij. Da! Nek to nam ostane, ča si ja pak kći koč mrvu odkinemo od zub.

— Poj, Franca, a vsako leto zidjete ča novoga.

— Da, dragi gospodine, ali s kakovom strašnom mukom! —

— No, tebi još nij jako...

— Da, meni sada još nij jako poznat. Ali gospo-dine, tamo za deset let, ili za dvanajst. Onda, onda ću bit jur kotno ona prekučena stara vrba.

— Onda ćeš bit ravno sedamdeset let. U toj dobi već nigdor ne strči ravno kotno bor... Ali sada neka bude dost, Franca. Ako bi ti kanil ča pomoć...

— Molim, gospodine, molim Vas...

— ... Onda bi ti rekal, da daš tomu Mikuli, tvo-jemu zetu, mir. Si me razumila?

— Ča, još i mir, gospodine? A velje, još danas mi mora iz stana. Mora! Mora! Va fabriku, ili Beč — više i stupa žena razljuteno.

— Dobro je — joj presiču farnik. Onda smo danas golovi, Franca. Sad poj s Bogom! — ter po-kažu s fajščem na vrata.

— Idem. Idem. O joj, ja sirota! — zajaukne žena pak si hitro utare suze i pokorno kušne slinavimi ustami ruku staroga farnika.

— Lipo Vam hvalim, milostivni gospodine farnik, na dobrom tanaču. Vindar je dobro, ako ima čovik koga. Bog Vam stokrat plati!... Ali Mikula mi mora još danas van iz stana! — se zagrozi još kod vrat. Pohvaljen budi Jezuš Kristuš!...

Slike od danas.

Postavili su si ljudi nasred sela bojni spomenik. Jednoga vojaka iz svitloga beloga kamena. Na dan otkrivanja dobrodilo se je knjemu pod črnimi zastavami deset sel i nakinčili su ga, tužnjaka, s venci, rožami i kličami.

Izibrani govorači govorili su lipo i žalno od spalih vojakov, nesričnjakov i istočili su ljudi on dan mnogo-mnogo suz za — mrtve.

A vojak iz kamena je nek gledal preda se. Tužno, turobno kot ga je kipar izrizal. I kot je gledal i vidil pred sobom čredu premučenih zemaljskih ljudi, kot je gledal njihove razorane obraze, njihove klonjene glave, viseća ramena, njihove oči, s kimi su gledali stakleno u maglenu budućnost i kot je spoznal njihove prevelike skrbi i boli, onda se je činilo, kočno kad bi se bilo njegovo otvrdnulo lice ganulo i zaškurilo od pomilovanja, njegove kamene prsi su se na hipac zdignule i na oči mu je dozvirala jedna svitla suza, jedna vruća suza za — žive.

Po stazici med poljem se šeće jedan stari školinik u mirovini.

Teško i trudno od težine mnogih — mnogih let načinja korak za korakom.

Okolo njega si farulja protuliće.

Starac srče s punimi plući u sebe dušeći, okrip-ljujući majuški zrak — je li će ga več moć k letu? — i s dičinjim veseljem gleda kot poskakuje u grmu od kite na kitu jedan palčac (ptica).

Dalje, na jednoj širokoj tabli ukapaju burgundicu. Vse mladi, zdravi junaki i divojke, jednoč njegovi školari.

Stari školnik postane, upre se na palicu i dugo, miljano-željno gleda u nje. Pak si misli: „Ej, Bože, kad bih ja nek još tako mogal.“ Jedan ditić ga zagleda. Ter veli: „Glejte der toga staroga lenjaka, kako ziva va nas, ne da bi nam došal pomoć.“ A njegovi drugi i družice se nasmiju. Glasno i špotljivo.

Stari palir za njimi nek maše s glavom. Ali ništ ne prigovori. Boji se mladitih — —.

Perica i Jandrica su zgora, na jednoj črišnji. Op-činskoj črišnji. A zdola, pod črišnjom stoji vrdir (poljar). Vrdir se grozi, a dičaki se plaču. I čim se on jače grozi, tim oni jače zazivaju majku i lizu vse više ter više na stablu.

Sada se vrdir domisli i splazni za njimi na stablo. A Perica i Jandrica nek hop! pak smuk! I najednoč su dičaki zdola, a vrdir zgora. Vrdir se još uvek grozi, a dičaki se sada smiju. I čim se on srditije nagraža sa sucom, tim mu se oni jače ukrivljaju.

Ovo su: dica.

Na senokoši kosi jedan kosac.

Sada se nastavi, otare kosu s travom pak zagrabí najzad za brus. I kot vrže ruku na hrbať, tako mu i ostane leže na hrbtu, ar u ovom hipcu je zagledal na putu jednoga gospodina. I gleda ga, nek gleda, dokle ov do njega dojde, kot uza njega mimo projde, gleda još četvrt ure i za njim, dokle mu se ne zgubi u jednoj dragi. Onda tegne brus iz tobolca pljuene na njega, nabrusti si kosu i kosi dalje.

Ovo je: seljak.

Doma.

Došal je sin domom na pohod.

Vsako leto je hitel dojeti, da predstavi, pokaže ocu i majki svoju punu mladost i cvatuće zdravlje.

I kot se je hitel vrtoglavom hitrinom ogledati po starom dragom stanu, kot je hitel preblaženimi, svitlo-mutnimi očima pogledati ocu i majki u lice, nije ni kad ni upamet zel, kako ova lica od leta do leta venu, zapadaju i starnu.

Letos je opazil.

Letos, kad je objamil oca, je najednoč opazil, da je za glavu veći nego otac. Još pred nekolikimi leti je kumaj dosigal na stol, a sada mora prignuti glavu, da doseže očevo čelo, ko se je nekad zabijalo u hižni tram.

Onda se je nek zaliknul; čvrste mu ruke klonu i spusti oca. A ov se struni trudno na stolac. Samo oči mu se svitu osebitim plamenom — od veselja nad jakošćum i mladošćum svoga potomca-sina.

A sin ga gleda. I kot gleda svoga oca, tako zlamjenoga, tako skučenoga, vidi sebe kot maloga dičaka, kako bižljari i poskakuje za njim na putu u vinograd ter s velikom dičinjom gizdošćum miri očima plećata ramena i železne ruke svoga roditelja-oca.

A sada?...

Još samo jedan lakat, još samo tri pednji... i postat će mu otac zemljom, jednak, ravan.

Duša mu zavrísne od boli kotno da se je narjednoč otvorila pred njim tragedija človičjega života. Pak se samo obrne na stran, da mu nij viditi suze u očima.

III.

Prilika iz mesopusta.

— Teta, ste doma? — krikne jedan človik od ulice prik zidine na dvori.

— Ča je?

— Dobar dan!

— Bog daj!

— Je isšina, da imate jednu divojku za odaju?

— Da, da. Još i dvi, ako ćete.

— Ja bi nek jednu pravil za sina.

— No, onda nek hodite nutar!

— Zdravi bili!

— S vami skupa.

— Ja sam človik iz N. Frankovi nam velu.

— Aha.

— Ter ovo bi bil vaš stan...

— Da, skroz. Odzad je još jedan škadanj k njemu.

— No da. Hm... Sam čul, da vam je gospodar jur umrl.

— Da, jur tri leta sam sama sa sinom i s divičicami. Teško je ovako prez gospodara, verujte... Ali bi išli nutar na vežu!

— A, hvalim. Nimam toliko lazno. U ferštovsku lozu sam se opravil. Drv bi si moral kupit.

— Vsejedno, hodite se mrvu steplit.

— Ali ča ćemo toliko ceremonijov načinjat! To naše ćemo i ovde pod strihom upravit... Recite, ter bi zaisčinu odali jednu kćer?

— Zač nel! Kot sam rekla. Ali nje sada uprav nij doma. Mora bit kade blizu kod susedljevih. Ču se zritnut po nju. Velje sam ovde.

— Ostanite nek! Nij potrebnó. Čemo se mi i prez nje ... Ter ča bi joj 'nako sobom dali?

— A ča? Prije moram znat, ča će vaš imat.

— On će dostat hižu, sa vsim, ča stoji i leži va njoj, pak pol paorije. To će mu se da i za pet let i zapisat.

— Hm ... to je tako jur ča-to.

— Ča-to? Dost! Još i skoro preveć! A vaša?

— Naša? Ona tako ima na šest kabal grunta, dobroga, no pak i gotovih pinez.

— Koliko?

— Tako ja štimam, uko dvajset milijonov čemo joj moć skupaspravít.

— Hm, to j' malo.

— Da koliko bi radi?

— No, kot sam se ja s mojom ženom pominal, najmanje mora imat na osam kabal pak tridesetpet milijonov.

— A, ča štimate! To j' strašno čudal!

— Čuda? Jo, lipa moja žena, sada već nisu ti časi, kad je hila jedna mlada žena kabal lećice pak hlibac kruha donest k stanu.

— Vsejedno, to j' preveć. Tridesetpet milijonov! Bog vas je vidil!

— Da j' preveć? Za takov stan kot je moj? Od konca do kraja s čripom pokrt, pak nova veža, lani smo si ju, štala pod traverzne, a dvanajst kusičev blaga vsenek va njoj, ha!

— No, zato ćete vi vindar ča pušćat.

— Ništ! — Ali tako, ne marim, neka bude trideset milijonov pak zemlje kot sam sprogovoril. Ovo j' moja zadnja rič.

— Aj, človik, to j' još vsenek prikoredno! Toliko joj mi ne moremo dat. Onda onim drugim ne će ništ ostat.

— Hm! ... Onda čemo se tako pojt za jedan stan dalje ogledat.

— Zato nek ostante još mrvu. Čete dospit ... Mer ako mora bit, more dostat i na sedam kabal, ali trideset milijonov, to će nas skoro ...

— A, ča j' to! ... Ali zato, ako sada grod ne b' mogli ... Je divičica ča jaka, delovna?

— Hej, pak kako! Ča je va deli rađe, takove već ne ćete najt va selu. Pak i peršona! Škoda, da je nij ovde.

— No, onda se još da pominat. Tako ... sedam kabal pak dvajsetpet milijonov, velje splaćeno. Niže već ne morem.

— No, to čemo još kako-tako zmoć.

— Onda smo se tako pogodili, bud?

— Da.

— A to drugo čemo pak kašnje uredit.

— Ali da! Čemo se jur naredit. Mer smo krščani.

— Tako je. Krščani se moradu razumit med sobom ... A sada i idem.

— Ter ne ćete nutar pokuknut, na staklo vina?

— Ne, hvalim, moram pojt, ar ću još zakasnit. Ter s Bogom! — Jo, pravo! A kako vam velu, da budem znal!

— Petruljovi.

— Petruljovi ... Pak najper žuto pobiljen stan. Dobro je. Prikzutra ću tako poslat dičaka, da se ti mladi ljudi mrvu spikontidu.

— Dobro je. Tako prikzutra.

— A sad s Bogom!

— No s Bogom ter da srićno upravite!

— — — — —

A za tri tajedne jur piju udomaš, komu velu drugačije i „veselje“, a na Poljancih „pir“.

Mesopust za pečom.

Četri dan pred balom.

Žena: „Čuješ, File!“
Muž: „Ča ćeš opet?“

Žena: „Ja štimam, da bi vindar morali pojt na ti ognjobranski bal. Nek zavolj kuma. Mer znaš, on je komandant!“

Muž: „Ako te žakljadu podplati, nek tancaj; mer je kuhinja dost široka i velika, a ja ću ti fućkat. Ali ja ti še ne ću ganut iz doma. To ti velim!“

Žena: „No ter nek sidi vsenek za pećom, ti stari panj!“

Treti dan.

Muž: „Mer znaš, Bare, ako si dobro premislim to dugovanje, skoro bi ti moral pravo dat. Človik se namući dost krez celo leto. Zač se ne bi koč-toč i mrvu rasveselili! Ne marim. Čemo tako pojt na ti bal!“

Žena: „Da, ali va čem? Ja nimam ništ nove prateži!“

Muž: „Češ pojt va staroj. Mer i ti već nisi...“

Žena: „Va toj moreš ti pojt. Ali ja se ne dam od kovačeve Mare usmijati!“

Drugi dan.

Žena: „Posluhni, File! Sam se pominala susedom. I ona ne će imat ništ novoga na sebi. Pak mer ne moram bit lipša, neg je malinarova frajla!“

Muž: „Sad si jednoč mudru rič sprogovorila! Mer znaš, ja b' ti rado volju spunil, ali mene čizme jako žulju.“

Žena: „Češ nek za tofljom siditi, ter ćeš si ljude razgledivat. Za tanac već i tako nisi!“

Muž: „Hm. Dobro je. Ali to moje sidenje će čuda pinez stat.“

Žena: „Češ od sada nek vsaki drugi dan jedan paklj duhana pokurit. Pak ćeš htit nedilju od večernje grede koč-toč krčmu obajt. Pak...“

Muž: „Pak još ča?! Onda će se letos mesopust prez mene vršit! A i ti ćeš za pećom ostat!“

Zadnji dan.

Muž: „Pak na večer, kad nakrmimo, se opravi. A za večeru nam zamotaj va papir ukadjenoga, dva pare kobasic pak kruha.“

Žena: „Na to sam jur sama mislila, da b' mogli večeru prešporit. Ne b' bilo spametno, kad b' si i flošu vina sobom zeli?“

Muž: „Ne. To još do denas nij va modi.“

Zadnju minutu.

Muž (kot se nadimlje s čizmami): „Si jur gofova, Bare?“

Žena: „Još se nisam jako počela opravljat.“

Muž: „Onda ostavi na kraj!“

Žena: „Zač?“

Muž: „Meni je nešto na pamet došlo.“

Žena: „No!...“

Muž: „Ča b' nako rekla, kad bi nek lipo doma ostali, dobro se navičerali pak bi si za tih 15 tisuc „antre“ litar vina s pivnice gori donesli.“

Žena: „Mer je istina. A i ja ću prešporit kilu cukora. Neka ide on batovat, komu tisućke na ploti rastu!“

Da što!

— Dobro podne, baba.

— Bog daj, susida.

— Danas je opet jako neporedno vrime, ha?

— Je, je, ločesto. Zaman sam si ublikla škornje

sarami (čizme) mojega zita. Ali ovo blato je vekše, nego je bilo ono po občinskom potopu.

— Ali hvala Bogu zim nij već tako, kot je bilo

čera. Danas je jur za jednu halju toplije.

— Da bi nek jur došlo premaliče.

— No no, premaliče. Vi (mer) će i ono dojt...

A kamo si se opravila tako zaran ujtro?

— Iđim na cintlir.

— Što ćeš na cintiru?

— Iđim na jamu mojga pokojnoga muža, da se

mrvicu splaćem.

— Što ti je?

— Aj, neka me pitat.

— No!

— Znaš, kad je to bil misopust, sam mogla jit mrvicku ...

— U krčmu?

— Da što! ... A ti, si bila?

— Da što! Vi je bilo već žen ondi. Jedne su bile još i s dicum.

— Vi je, vi je. I ja sam je vidila i znam, da je to grih, smrtni grih, s malum dicum jit u ta dim. Ali ja sam bila, ne da bi bila najgirašta, nego da vašto vidim. Pa znaš, što ta moja kčer, ka je odana, Lizlja čini! A nek do pol jedne sam bila. Ar onda ... Vi znaš, što se je dalje stalo ... Ali je to bila velika hiba od mene?

— Pa što reče tvoja Lizlja?

— Ona reče, da tanac nij za babe, nego za ju-nake i divičke, a za babe je šegavije, ako čuču doma za pečom ter tako dalje. Ter jur vse dane laja na me ter strilja, da si već ne morem pomoč.

— Hm. I ja sam bila ondi. Pa je jur u jedinajst mogal dojt po me moj dičak, da je je strah doma same! A kako je fanjski guslal ta Joška na tih pudicah (harmoniki).

— Vi ja uvik velim, da su danas dica preveč neposlušna.

— Pa luda, moraš reč! Znaš, što mi veli moj sin, kad se koč postavim pred putna vrata? Da se mi već ne b' smile marit za svit!

— Pa što! Valjda bi jur bile osamdeset lit. A skodob sam u decembu bila trišesdeset.

— A ja ču svršit upra na bilu nedilju jedno-šesdeset.

— Hat, sam rekla, da bi nas jur rad nek u grob spravili. A kako sam im flajsasta doma. Vse im udi-lam, pujece nakrmim, krumpezle ubilim na juhu, idim sama k grajzjaru po cipljine i fitrulj, pa još ...

Neka ovdri ručat. Idemo na cintfir. I ja idim s tobum. Pa će nam bit velje lakše. O svit! ...

Žuto jaje.

— Tako, lipo. A sad znaš, Julkica, ča sam ti vsega svezala va rubac?

— Da ...

— Bud, jedan kus s orihi savnice. To ćeš dat kumi. Komu?

— A kumi.

— Da. Pak tri črljena jaja. Jedno, to najveće, je za Ivankaca, jedno za Maricu, a jedno za Solicu. Si me razumila?

— Da ...

— Onda ćeš dostat ti od kume plava jaja. Da; ar njeve kokoše nesu zvečega plava na vazam. Za vas vsakoga jedno. Ali i meni neka zabit ča donest! Nako muru s makom savnice, znaš?

— I jej, plava jaja! Majka, bud su plava lipša, nek črljena?

— Da, i plava su jako lipa. Ali pak nek pazi, dušica moja, znaš! Kad dojdeš k kuminim, onda kod praga zdigni nogtice, visoko, da se ne potpikneš ter ne upadeš. Ar ćeš jaja zlamat pak čedu te kumina dica ismijat.

— Ne, ne ču ... Tako ču koraknut kotno on susedljev šantavi konj! — Vako, glejte, majka! —

— Da, tako moraš ... Pak kad dojdeš nutar se moraš lipo poklonit: Hvaljen budi Jezuš Kristuš! Kako ćeš se poklonit?

— Hvaljen budi — Kristuš!

— A ča ćeš dalje reč?

— Pak ču reč: Draga kuma, su vas dali majka lipo pozdravit ter vam ovo šaljedu s orihi savnice. To smite vi pojist. Pak tri črljena jaja, jedno, to najveće, za Ivankaca, jedno za Maricu, a jedno za Solicu. Pak su rekli naša majka, da mi morate dat tri plava jaja ...

— Ne, ne! Toga već ne ćeš reč! Toga ne smiš reč!

— Zač?

— A zato. To ćedu ti kuma i tako dat. A sada se nek lipo otrpavi!

— Da, ali prže mi morate popraviti trak na glavi!

— Velje! — Tako.

— A haljica, mi lipo stoji odzad?

— Da, mer si lipo... Ter tako nek poj s Bogom. Po zavrtilih ćeš pojt, znaš, tude je bliže. Ali pazi, da ti ka sraka ne pokukne nutar va rubac, aš ćedu ti vsa jaja užuťit, na pikice kot su srakinja.

— Pfuť, užuťit!... Bud, majka, su žuta jaja mrazna?

— Bome mrazna!... A sad nek lipo poj moja draga duša.

Za uru dojde Julkica najzad od kume, vsa za-plakana.

— No, no! Ča ti je, moje najdraže? — reče majka smišno-ganuto ter ju shusti na krilo i pretisne na svoje prsi.

— Brüüü...

— No povi lipo majki, ča ti se j' stalo?

— Brüüü...

— Tako, povi! Gdo te je?

— A... a... a sra... sraka!

— Sraka? Jo, ta ništvridna para! Pak ča ti je ta sraka?

— A... a... kuma su bi... bili pro... prošli van na... na vežu pak... pak su mi na—metali... ov pun ru... rubac pak kad... kad sam za... zavrtilh nutar po... pogledala, su bi... bila jaja vsa... žu... žu... žu... žuta!... Brüüü...

— No, ček nek ti čemerna sraka! Ali veljek ću ju pojt ustriljiti! Kade mi je nek friško ta metla?...

Jurkac dopapri.

Pišeno je na Štajerih nedeliju odpodne.

Dragoljubljeni Roditelji i Stari otac!

Ovo vas vse skupa lipo pozdravljam ter vam na znanje dajem, da sam jako gladan. Da, kad moram ovde vsenek debelu supu jist pak nekakove fruke na mliki ter vse takovo, ča ja nerado. Ter sam skoro vsenek gladan. A znate, da imadu ovi štajeri punu kamru slanine pak mesnih kobasic, ali da bi mi je gospodar nek koč-toč tako po volji odrizal. Nek kad idem past, mi dadu sobom takov kusićak slanine, da ga najednoč požrknem pak moram krez cel dan nek suhi kruh gvambat. A i va štali moram spat, na jednom šoljpassi, a s jednom starom jupom se pokrivam ter skoro ništ ne morem spat, kad se moram celu noć nek uklapat. I ovo pismo va štali pišem, ar va hižu ne puščadu jako slugu, nek ovu pratež sam si smil' va hiži va vrmar ubisit. Ovde su jako visoki brigi veći nek naš doma Goli brig, povite Vevici, pak su puni trnja, a moje krave najradje uko trnja lomazdridu, ar onde je najbolja trava ter sam se bil ubol i ugnjojilo mi se je, jur da i tajedan šantam, a gospodarova divičica mi se smije, ta se vsenek smije i onda kad ča čemerno velim po štajersku, a znate, zjalava je, ništ si ne zna, još ni tako ne zna po nimšku računat koľno ja, ar sam ju bil jednoč sprobiral pak mi se još vsenek smije, ali mer kad ju nek dostanem va ruke kade zvana stana za škadnjem, tako ću ju stropat. Kad se nek ne bih bojal gospodara. A ta kukljin mi je kupil gospodar, za koga ste mu bili rekli, ali tako štajerskoga mi je kupil, ki se to za vrat ubisi ter sam se još i plakal, kad sam si ga moral svezat. Pak sam išal ter sam ga noći odrizal kod pasa s nožem da bude na četire nugalje kot ga doma nosimo mi dićaki pak sam ga presranil va stelju, da ga gospodar ne najde. Ali za par dan me pića gospodar, da zač si ga ne svežem ter sam si ga moral svezat, ali kad ga j' vidil, se je jako ra-

srdil ter mi je dal takovu ždunjku na hrbat, da mi je na pol ure rič zustala. Ali drugačije mi je jako dobar, ništ mi se ne smije kad ča pofalim, zato ga rado vidim. Nek jednoč mi se je nasmijal kad sam jedno odpodne zaspal pod rakašom pak me je zbudil a ja sam otprl oči pak sam šimal, da sam doma ter sam mu počel po hrvatsku povidat. Onda se j' moral nasmijat. Nedilju odpodne mi je vsenek najteže kad moram pojt past, ništ k vičernji, a i krajcarit se nsmim pojt s drugimi dičaki. Ali mer neka nek dojde naš kiritof, ču dojt onda domom pak ču se toliko naringišpiljat, jur imam 90 grošev našparano. Još je nek 79 dan do njega, imam zariženo dneve na jednoj palici. Ali donle je još jako dugo a ja sam gladan, i sada sam gladan, najjače mi pačka na jednu s makom savnicu ter mi pošaljite, bud čete mi poslat, po teti susedljevoj kad dopeljadu simo njevoga Peru, jednu s makom savnicu, ali celu, nesmite ju doma načet, pak pogačić. Pak neka mi donesu i jedan nožićak, ar sam zgubil mojega. Stari otac neka mi ga prije doma nabrusu. I moju šurlicu, onu od židova mi pošaljite, mer čete ju najt kade va zadnjoj hiži za gredom, a i moju novu krljaču neka mi donesu, ar će bit ovde nedilju nekakov svetak, ovde velu fest. Ter neka neg dojdu zagvišno teta, najradje bi mer ja sam išal domom. Ali ako moram, ču i ovde rado ostat, da se naučim nimški. Ali ovi nimci si neznadu tako lipo jačit kot naši ditići. A stara šeka se je jur utelila? Kakovo je, šaro ali žuto? A onoga konja, ki tako riče, ste jur prodali? Ovo vas još jednoč od srca lipo pozdravljam i kušujem i staroga oca i Vevicu i vse rodjake. Ostante zdravi. S Bogom. Pošaljite mi nek vsega čuda. Ovo vam piše Jurkac.

— Za pet dan kašnje pred večerom puče Jurkac nastor iz rakaša (kladnje). Najjednoč čuti kotno kad b' mu gdo za hrptom stal.

— ljejl! — se ufrkne — teta susedljeval ča ste mi donesli? Ste mi donesli nož, a šurlicu, i krljaču?

— Da, vse je ovde i cela savnica s makom, nek šurlicu nisu mogli najt.

— A ča su rekli majka, otac?

— A ča čedu reć. Su te dali pozdravit ter da budeš vrlj, da posluhneš gospodara i gospodaricu. A ti domom da se nimaš spravljat. Nek na kiritof moreš dojt, ako te gospodarovi puščadu.

Pak raspravu ubrus. Jurkac si održiže velje jedan strašan kus savnice ter počne silno žikat, kojno kad b' se bojal, da će mu ga gdo još zet. A teta — bili su dobroga srca žena — se sedu na jednu klupčicu pod strihom ter mu vsega napovidadu od doma. Hej, kako j' sada doma lipo. Gredice na crikvenom dvoru su opet u cveču, a i črišnje u gori čedu bit vred zrele. Ali ovakovi dičaki kot je Jurkac moradu služit, da se ča nauču; ne smidu si čuda na dom mislit.

Dičakić je nek posluša pak prestane jist ter se zamisli. I vidi pred sobom oca na njihovom dvoru kot nosu iz škadnja kravam žerat; Vevica im se potiplje pod nogami. A majka doju. Stara šeka je šfizda s repom po licu... Polju ga suze. Najjednoč se hiro zdrhne, obraz mu se rasviti ter pita hiro:

— Kad čete pojt zutra domom, teta?

— A veljek jutro, kot se sunce stane. A sad moram i pojt, da se ležem — se podignu. S Bogom. Ter se nek lipo drži. A domom, ča ćeš poručit?

— A sam je dal vse lipo pozdravit.

— Drugoga ništ?

— A je! Ono... — se zareče dičaku pak hiro veli zažaren: Ne, drugoga ništ nimam poručit.

— No onda s Bogom.

— S Bogom, teta.

— Drugi dan jutro, kad je kanil Štajer zbudit služića, najde njegovu steljicu u štali praznu. A teta susedljeva kot se koč-toč najzad ogledaju po putu, vidu zdaleka jednoga dičaka pojt s malim culom na hrptu. I onda se ov dičak vsenek srani za jedno drivo.

* * *

U selu se jur zamračuje.

Mala Vevica, Jurkaca sestra, se igra na vrtu. Donesla si je od nekud jednu staru rajnu ter bubnja po njoj. Pak se nastavi ter počne glasno sprogovarat kotno kad boktar (kišbirov) bubnja za porcije. Najednoč zašušnja u plotu. Tamo se obrne i zaobljči u jednom prelazu, kudaj se petelji škujjadu na susedljev vrt, jedan nos pak dvoje oči, a za tim jednu razvlašanu glavu. A ta glava bila je glava nje brataca, Jurkaca.

— Majka, majka, naš Jurkac je došal domom! — Vrešči veselo ali i prestrašeno.

— Pssst! Ne ćeš tišat! — stenji Jurkac ispod plota.
— Jeej! — No čekaj nek, kako ćedu te čaće, da si dopapril! — više još vsenek divojčica ali jur tihlje, spoznajući težak položaj svoga brata. Pak se približava k plotu puna straha.

— Muči der. Neka tako vikat. Da nas ne čuju nutri — ju prosi tupim glasom Jurkac. Ter se dopružna na vrt. Pratež mu je vsa prašna i rastirzana. Obraz bled i tužan. Vevica ga velje pomiluje.

— Ča ti nij išlo dobro na Stajerih? — pita ter mu pogleda fužno — miljano u obraz.

— Ne. Jako čemerno... Gladan sam.

— Čekaj, ću ti donest velje kruha.

— Neka! Neka pojtt sada najper! — — Reci... ono... su denas otac ča srditi?

— Ne, ništ. Denas smo imali na podne guljaš s žganci. Pak kad su čaće žlicu vrgli po obedu, su rekli: „Vako ča da, mat, a ne vsenek sirom kunce ter sirom kunce.“

— Aha, onda nisu srditi. A majka?

— Majka su vsenek dobri. Denas sam razbila jedan lončić, znaš, onoga na rožice, pak sam se bila sranila pak su me iskali. Ništ me nisu.

— Onda j' dobro. A stari otac, su doma? — spitkuje dalje Jurkac, da dobene vrimenta.

— Oni su još u vinogradu. Ali vred ćedu dojt. — Jurkac duglje premišljava.

— Vevica...

— Ča?

— Ja ću morat pojtt sada najper na dvor, bud?

— Da, hodi.

— Da, ali ja se vsejedno bojim... Znaš ča? Ja ću se ovde za rakaš sranit pak kad budu išli otac opet najzaad va škadanj po krmu, ti ćeš dofle...

— Ja ću pojtt lipo povidat majki...

— Ne! Neka još pojtt! Stoj der! — A kako ćeš povidat majki? Ča ćeš im reć?

— A ja — ja — ja ću im reć, da je ovde na našem vrtu jedan siromah dičak, jako gladan, ali ne ufa se najper. Onda... onda ćedu majka reć, da neka nek dojde najper. A ti ćeš dojt...

— Da, tako će bit dobro. Ali čekaj der još. Neka se tako paščit...! Ti ćeš im to reć, kad budu dojjili, znaš?

— Zač, kad budu dojjili?

A zato, kad onda ne ćedu imat ništ va ruki. Razumiš?

— Uhum... Ti ćeš se onda počučnut za moj hrbat.

— Da, ja ću se počučnut za tvoj hrbat pak ću se nek najednoč nastavit...

I ugodalo im se je kot su si izmislili. Mat su nek pogledali široko na Jurkaca kad su ga zagledali, mahnuti s glavom ter su nek rekli, ali ne presrdito: „No čekaj nek, ti gauženjak!“ Pak su dalje dojjili.

Skrbi pred kiritofom.

— Jur je ovde!!! — se zaleti Štefko na su-sedljev dvor.

— Gdo? Ča?

— A ringšpilj!

— Ije, kade? kade?

— No, pred Lucinim!

— Onda ga hodmo pogledat!

— Bižmo! Hurah!

I Marica strgne maloga iz zibke, a Ivankac zgrabí Doricu za ruke ter se zritnu kotno vihor. Mala Dorica se vseevlje potpikne, upade, zableji, ali Ivan-kac ju nek vuče za sobom po vrtu, trnju i koprivah, da dojdú prvi do mesta.

Okó okretaljke je jur vsa škola skupaspravna. I je čúdenja, zaziranja, simo-tamo upitikanja.

— Glejte, kako lipi konji!

— A oni tigriši! ljeji!

— Stoper ti oroslani! Ja ću se nek na oroslani.

— Ja na konji!

— A ja na koleši!

— Da, vi vsi bi se nek vozili, ali kade pinez

zet, ha? — im prisiče jedan staroš. Znate, ča stoji?

Hm? Za jednu vožnju jezeropetsto!

Malomu ljudstvu najednoč zustane sapa.

— Zato ću se ja vseejedno da i deseputi moć

vozit — skaklja jedan mali. Imam dvajsetdvi ručice

klaslja nabrano. A za vsaku ručicu ću dostat od naše

matere peisto.

— Nek! Meni ćedu dat naša mat za vsaku

sedamsto! — se tuče po prsih jedan drugi.

— A meni ćedu dojt stric iz Fileža. Lani su mi

dali desetjezer! — se gizdi Joško.

— Desetjezer! — se zaliknu nenavidno tovaruši.

— Naša ujna iz Gerištofa mi dadu vsakiput nek

petjezer, ali jur znam, kako ću je letos dostat! — se

hrusti Pere.

I tako dalje. A jedni nek poslušaju iz daleka

plaho i žalno te srćne — ovo su siročaki, ki nimaju

na strani ni bogate strine ni ujne ter ćedu morat nek

„ubračat.“

— No ča je, Bare, si jur ča čula?

— Ča, Dore?

— No tako, da ki ćedu nam prodikovat na kiritof?

— Ne, još ništ ne znam. Čedu nam naredno

nek ta naš!

— Aj, tako to bi si mogli na 'vakov god koga

stranjskoga pozvat.

— Mer čuješ, i ta naš ne prodikuju čemerno.
— No jo, ali vseejedno! Človik bi koč-toč i koga drugoga rado čul.

— Pravoda. A na koruši gdo će odvršit?

— A čula sam, da hte on ... Kako im je nek sad friško ime ... Čekaj der, mer mi mora velje na pamet dojt ... Da, ta on iz K.

— Oto, da! To je grlo, pak i peršona! Čula sam je jednoč Zelezni, ali vse se j' plakalo po crikvi!

— No onda ću ja pojt k velikoj maši. Neka naša Mare kuha. Mer mi i tako ne kani pojt va crikvu, znaš, kad nij dostala novoga kljata!

— I ja ne ću doma ostat, neka on čuva dite.

A kad se večer zaškuri, su hižni oci u skrbi. Ar kočno kad bi negdo lonil (škrnal) odzad u škadnju, je li su duhi ili — fratři?

Žetva.

Žito je dozrejaló. Naš žitak je podužen opet na jedno leto. I škrjanac mali, kad se zdigne zvrhu polja, peva veselo od blagoslova božjega. A hržulja čeka zrela, kot bela zaručnja na svoga zaručnjaka, na kosca i se miljano, blaženo prigríbujje pod kosu.

Nek žnjači štentaju.

— Zač? — pita jedan puni klas.

— Ar se gospodari ter znjači ne znaju pogoditi u „delu“ — mu pošušljaju drugi klasi.

— O! — zdahne maji Zemlja — ča ja ne rodim moje žito za vse ljude? Ča nisu vsi moja dica, ke moram hranit?

A klasi se brsaju tužno jedan k drugomu; zrnje im se truni i pada na zemlju kot suze ...

Hržulja bela, rodna drži gizdavo glavu, kofno jedna noseća Mati Kraljica, znajući, da od nje ugodnoga poroda visi život, srića države, sveta.

Po dvorih veselo klepeću klepci.

Seljaki oštru svoje kose, da požanju sad Zemlje i daju žitka svojim kot i drugim.

A u glavnih gradih človičje kulture, u Parizu i Pekingu, si brusu ljudi nože i sablje, da zamu žitak jedan drugomu.

Kade je ovde logika (razumnost) sveta?

Samo Bog ju zna, ki hrani pitome ptice pevačice kot i divlje stvari.

U Koljnofu na shodišču.

— No ča je, Tomac? Češ pojt s manom? — mi viknu ujac Marko na Veliku Mašu jutro prik dasak na naš dvor.

— Kamo? — presiču mati sumnjivo, a mene briznu škuro s očima, da se od straha nek odtolaknem iz dvora na vežu (kuhinju).

— A Koljnof — odgovoru ujče Marko dobročudno.

— Ter ča čete onde?

— No na shodišće. Ča ne znaš?

— Aj, ter triba je njega Koljnofi. Još je nek dite. Ča vam ovo razumi od shodišća.

— Ču ga ja upufit.

— Da, pak da mi ga kade ostavite.

— Ali kako nek moreš velje tako človika sudit ter moreš? Kade bi ti ga ostavil?

— No ne marim. Neka tako ide. Ali da mi dojde te još za vidila domom!

— Čemo! Ništ se neka bojat — odgovoru ujac Marko. A mene je nek stresalo od veselja. Ujče Marko, pak Koljnof! Dva ideali mojih dičinjih sanj. Huj! Ča bi zabožnul, sam skočil u svetačnu pratež i

jur bi se najradje zritnul po vrtu van, ali majke rado znaju čuda naručat.

— Ča ću mu sada nek friško sobom dat? — pitaju.

— A ništ. Mer mi je ujna ovo dala celu s makom savnicu. Ovo će nam bit obadvim dost. Još ćemo ti je pol najzad donest.

— Ej, tako vsejedno — upliču simo-tamo mati. Ter mi nasuvaju pune žepe krugljic. A u šaku mi pritisnu jedan seksar.

— No, sada poj s Bogom! — ter me poškropu svetom vodom. — Pak, da im ne daš va vsaku krčmu nutar — mi pošušljaju ukradajuć u uho. — A prodiku da si dobro zapametiš, ar češ mi ju morat povidat! — nadodaju glasno i oštro.

— Da, vse češ dočut, ča i kako je bilo. A i cukora ćemo ti donest, ako nam ostane ča pinez — završu šaljivo ujac Marko ter daju s palicom zlamenje na odlazenje. Ja skočim kot srna na vežna vrata van, ali na sirihi me mati ulovu ter mi još pravu ovratnik na špenzariću, pak „jjej, stoj der još, i lakat ti je vas ubiljen!“ Ja nestrpljivo štreptam kot me još po zadnjiput moraju od pete do glave pogladit pak se opravimo po zavrtih.

Najper gazu ujče Marko. Jednakim i širokim korakom. Kukljin (feruh) im prihće na vetru kot plava zastava. A ja skakljam i bižjarim pred njimi i za njimi kot malo ždribe oko matere kobile ter si kinem kičice uz stazu ili vaganjam metulje po laptih. Nek kad smo dospili na stazicu u lozi, sam im se vrnul za hrbat i se trsil ozbiljno i verno stupati po njihovih stupatinah. Ar sprvine mi je bilo još i neobično u ovoj velikoj, tihoj lozi. Ali kad sam gledal pred sobom ujca, ovoga jakoga muža, ki zdignu lagodno 80 kil pšenice i miril s očima njihova plečasta ramena i čvrste ruke, ke su im visile doli kotno dva železni bali, me počela zdizati u višak nekakova velika sigurnost i sada ne bi bil već maril, kad bi bil došal pred nas kakov vuk ili medvid. Hej, kako bi ga klopili po glavi ujče Marko. Nek protegnul bi se,

velje. Još ni cvrcnul ne bi... Od vukov su mi pak na pamet došli oroslani, oni oroslani na okretaljkah (ringišpiljih) i sada su nek curila gusto kotno tuča na ujuču Marka moja pitanja: Kako j' Koljnofi? Je onde i okretaljkov, i slastičarov, a olajkov? Pak koliko stoji jedna sablja? A srce? — A ujuče Marko — šalan človik — su dobro razumili, kako da mi odgovaraju, da ne upišam nasred puta. Ter sam veselje popadao za seksar u žepu, da mi ne skoči od veselja iz žepa van.

— Je ovo jur Koljnof, ujuče? — pitam, kad dojdemo do prvoga sela.

— Ne, ovo j' stoper Kerestur. Nisi još žajan? — Ne! — završisnem prestrašeno, ter im se čvrsto ulovim za špenzar kad im uptim nakanjenje. — No, onda ćemo si pojt tako nek dva biršljine kupit — odgovoru posmihovajuć ter mi dobrovoljno pogledaju u oči. I dobro su računali. Ar se začrjenim do ušiju, kad čujem rič za biršljine — ter im pustim špenzar. Pak stupimo u krčmu. Ja vendar bojazljivo, pun nutarnjega strama kotno on mali školar, ki se je dal prviput nagovorili na susedljeve hruške. No, ali nek dvakrat su si dali ovde ujuče Marko štucu natočit i kad smo bili za pol ure opet na putu, nisam još ni jako upamet zel, da se malo popikuju. Ali ča sam s veseljem uptil, je bilo, da su bili sada razgovorniji nego prije i zato, ča bi trikrat zažmal, smo bili jur kod našege cilja, na poslidnjem brigu pred koljnofskom crikvom... I ja se najednoč nek zaliknem od lipote i milote, ka mi se olupre u ovom hipcu pred očima. I ujuče Marko postanu ganuto kotno putnik, kad zagleda pred sobom sveti varoš Rim i nek spleknedu se — dosle još nisam vidil muža ovako i sprogovoru: „Glej, sinko, ovo je ta crikva Marije Koljnofske.“ Pak me zgrabu za ruku i otpeļaju na — prvi rastok „nek na staklo piva, dokle skupa ne zvonu“.

Ali jur su bili zdavno skupa odzvonili, još su naš ujuče Marko vaječno siditi za tošfjom s jednim poznalim, špičastim Ugrom u svetačnom pominku.

— No ter vam ča služi ta krava, ku ste lani kupili od mene Šoproni? — ovako ujuče Marko.

— Afenét! Ravno osam dan je denas, da se j' utelila i još joj vsenek lože visi. A rosseb egye meg!

— Ča j' pak to? Kod mene joj to nij bilo. Nek strpljenje, komam! Mer će joj projt. Dajte de, krčmar, još litar vina, od najboljega, da projde ovomu Uguru to lože, ar će me nazadnje još i pineze najzad prosit.

— Ujuče Marko! — se javim ja, sada po sedmi put — jur će bit vreda prodika van, a ja ju moram majki...

— Ej, još ćemo dost dospit. Na, napij se!

— Nekate, ne ću! — se kratim jalno i nek čekam kotno rob u uzi, dokle se opet jednoč sprazni pred njimi ta litarska floša. Ali jur su mignuli krčmaru.

— Ujuče! — im se zaklopim zdvojno za lakat.

— Ča bi rad opet? — se razjadaju sada.

— Hodmo va crikvu!

— A pojt, ako ćeš! Poj nek! Marš! Poj sam! Da te pogazu, da te razgnjavu!... Ter glej, kako bi jur zapovidal s manom ov dečko! — pak se obrnu od mene.

Ja se splaknem. Srce me zaboli kot još nikada. Od našega oca mi ne bi bilo tako, ali od uja Marka... A ta seksar mi je još vsenek cel u žepu...

Ali i oni se ne moru dugo zdržat.

— Ti je žal? — me povuču k sebi. No muči. Neka mi se plakat. Si gladan, bud? Češ guljaša, ili safaladija? Krčmar, doneste de ovomu dičaku guljaša, punu zdelu! No, utiši se. Pak ću ti kupit kot licajlara jednoga velikoga konja, kot je doma naša šara kobila. Ter sidi lipo ovde uza me. Mer ćemo pojt pak k vičernji, ar na mašu je jur kasno. A tu prodiku ćemo kako-tako povidat materi.

Još su mi curile suze, a i smihljaj sam se jur. Vsejedno imaju ujuče Marko dobro srce. Ter smo dalje sidili, jili i popivali. Procesije su se jur lahko domom spravljale. Pod šatorih se je nek kade ter kade potipal ki zakašnjeni hodočastnik. Kad su

na vičernju skupa zvonili, mahnu uče Marko nek s rukom.

— Vičernja? Ta je nek za Koljnofce. Čemo dojt — k letu...

I ostali smo.

* * *

Jur se jo zamračivalo, kad smo odišli, zadnji. Ali prodiku smo on dan vindar čuli — doma od naše matere.

Pisma iz sela.

Draga Aliz!

Pitaš me, da, za volju božju, ča činim ovde cel mili dan? Češ velje čut. Ali da Ti prije povim: Tvoje pismo iz Beča sam dostala stoper na kraj osam dan do ruk. Ar k nam nek trikrat u tajeđu dojde pošta. I onda nek piše. Zato, ako budeš kanila umrit za Hanzom, mi naznani to da i za četnajst dan prije, ar drugačije ne ću dospit na pokop.

Tako moj dnevni red.

Se li još znaš spomenuti, kad smo lani skupa posluhnule „Stvorenje svita“ („Die Schöpfung“) od glazbara Haydna? Zajtinu, ča ću reć, krasno, uzvišeno je bilo! Ali, veruj mi, slasnija ćut Te zgabi ovde na selu jutro, kad zora puca. Ja rado dugo i diboko spim. Ali kako-kako ne, noćas nisam mogla ni zažmat s očima. Početkom sam rula i sa zubi škripala od jada — mer me poznaš — ali pak sam se polako podala i sam virostovajuć na stelji posluškivala. A znaš, kako je virostovajuć človik jako ćutljiv i sentimentalan.

Najprvo, vreda po polnoći, zakukurikne jedan petelj. Na to se javu i drugi iz gornjega i donjega kraja. Ovo je uvertiur (predglas). Pak opet vse zamukne. Stanka (pauza). Nek orihovo lišće pred oblokom šušlja tiho ali zgovorno kotno naznanjujući jedno veliko pripetenje. Kašnje, jur se je vidnilo na obloku, opet zaku-

kuriknu petelji, ali sada jur jače i vse zdravije, življije i ne prestanu več. K njim se pridružu mali, primaši, vrepći svojim tanjuckim, piščecim glasom... Zuta fuga na orihu reitko, zmireno kotno na takt zafarulja u ov koncert, ki nastane s časom vse glasnjiji... Sada si jur i lastavica počne jačit na gnjazdu, grlice guću pod strihom, guske gaću i najednoć gluši vas stan, se odziva vse selo, kot kad školnik po lte missa est-u pušća orgule... Pak zazvoni veliki zvon na „Zdravu Mariju...“ Ne znam, je li ćeš me razumiti, draga Aliz, ali meni se je tako činilo u ovoj uri, da je bilo ovako na peti dan stvorenja svita, kad su si od Boga istom stvorene nebeske pičice prviput zajačile, vsaka svoju notu. Kako drugačije se rači človiku — još i meni, misli si nek! — po ovakovom prebudjenju jutarnja molitva, ku ovde obitelj skupa odvriši, nego kad te na varošu ta potres zemlje, to rompoťanje teretnih kolijov i automobilov strza iz najstadjega sna!

Po upravnom jutarnjem delu — ujac se sada dodne u trih stanu — sede se družina uz rajnu celih krumpljov, ili zdelu mlika, u ku si debelo nalandaju kruha. Ovo im je ručenje. Pak štimaš, da je ovo čemerno? O ne! Zvečega i ja š njimi držim. Kava se nek nedilju kuha; a bel kolač nek na veće svetke dojde na stol. „Jo — velu ujac — nek ovako more paor današnji dan do čega dojt.“ Pak se razajdu po komandi gospodara, ili gospodarice, kot kade on ili ona nosi hlaće, na poljsko delo. A ja...? Od toga dojdjući put! Donle te srdačno pozdravlja i kušuje tvoja Lola.

M. august.

Draga Aliz!

Jur mi je žal, ča sam ti obećala u projdjućem pismu, da ću ti popisati moj dnevni red. Kakov red? Ovde na selu vrime načinja ljudem vsakidajni program. Je godinasto, onda doma posluju; je suho, onda delaju vani. A ja? Ja se cel dan naganjam, igram, delam

jim, spim prik reda i mere. Pak i ur nij ovde. Ali ako su, ove zvečega on čas kažu, ki je u istoj dobi u New-Yorku, ili Vladivostoku. To je, da idu ili za pol dneva odzad ili najper. Kod nas je jur sad da i osam dan vsenek poldeseta. Pak štimaš, da se gdo ogleda na nje? Ali mer i nij triba ovde ur. Ljudi na selu se redu zvečega nek po suncu pak po zvonu. Naš ujac, na peldu, čedu ti točno povidati, kad je sinj sirihe na kamrenih vratih, da je onda 11 urih, a kad je na štalnih, onda je poldvanajst, i tako dalje, dokle sunce zajde. Tako načini si ovde program!

Vindar ne projde nijedan dan, da si ne bi našla kakovu zabavu. Najdraže mi je, kada mi večkrat jutro ujac zakriknu u sobu: „No, Lola, češ se vozit s manom po ditelinu?“ „Da, jako rado!“ — se skočim i jur sidim uza nje na daski, pak „no hodmo va ime božje“ ter porenju vole. Ali kumaj da smo kod trete hiže, jur je „oooha!“ Ča se j' stalo, ujče? — pitam prestašeno. „Ej, fajfu sam si zabil“, ili mišak, ili vile. I tako je jur bilo, da su iskali fajfu, a u zubih im je visila. Pak vsenek čujem, da su samo učenjaki rado zabljiivi! — Mer znaš, ova vožnja na volih i na tvrdoj daski nij najugodnija za jednu prokšivu Bečanku, ali strašno me vsenek zabavlja putem kot se ovi selski ljudi jedan drugomu poklonu. „No ideš kosit, Dani?“ — je pozdrav, ako naimre nosi ta Dani kosu na hrptu; ako ima vile pod pazom, onda ga pozdravu: „Ideš gnjoj razbrčivat?“ „Da, a ti, kamo se voziš?“ „A po ditelinu. Letos mi je jako retka.“ „Da bome, ova suša letos...“ Jur su da i dvi sto korakov jedan od drugoga, još si ujedno viču. Zato, kad su ujac jednomu rekli samo: „Dobar dan!“, sam je morala pitat: „Zač nek tako kratko, ujče?“ „Aj na ovoga se srdim — velu. Lani mi je meju 'zoral, lakomnjak!“ Najzad se pak u dušėjoj zelenoj ditelini vozit, to ti je stoper slatkoća! Ča je prema ovomu jedna partija (izlet) na vašem automobilu!

Ovako dopodne. A popodne? Vsevelje se najde ča drugoga, ča novoga za me. Jedan dan sam išla sestricom jarac brat za ujcem. No, nisam dugo iz-

držala! Kad mi je jedan octak došal pod nokat, sam se plačuć sela u jarak. Ujac su se samo nasmišili pod mustaćih — morali su ovo jur najper znati, — pak su dalje mahali. Ali ta vesela južina pod križićih! Pak kad smo se na večer s dićići — žnjači za ruke zeli ter si odjačili domom, ostat će mi vsenek nepozabljivo! Stoper kod mlatenja (mašinanja kad bi bila ovde, Ali! Koliko šale imaju u sebi ovi prašni, potni ljudi! Komičari (orcar) bečkih kabarejov su ništ profi njih. Osebujno, kad se dobro nahranu i napiju! Pak ča ti znaš, kako zabavno je po rakašu (kladnij) plaznit, slamu gazit, na glavu se nastavljat ter u rakašu škulje vrtat! Moraš jednoč dojti na selo, da bi skusila vse ovo! Ar ne misli si, da sam s ovim izvadila vse moje selske zabave. Još bih ti lahko napisala s njimi deset celih harkušev. Novoga se mer, polag našega pojimanja, malo stane ovde, ali dost je, ako se koč ki konj oslobodi, ili poljar ku gusku ustrijli na kvaru i ako se kade susede karaju, ili muž ženu vaganja, ili ako se ki automobil, lip koles s gospodom odveze kroz selo. Onda se vse steče pred putna vrata i je komentara (razlaganja) za cele novine — dokle se zapraž ne požge u rajnah. Ovako projde polahko dan i tajedan. Sabotu na večer dojdu junaki k divičicam „selo“. Nezdavno su i meni opevali jednu jačku pod oblokom. Dopadalo mi se je, ča ču tajati! Ali, da opet ne poviš ništar Ercu!

Najlipše je na selu u nedilju. Nedilja je ovde zaista sedmi, završni dan tajedna, dan počivka. I zanimljivo je jednoj Bečanki, koj je doma vsaki dan nedilja, opaziti tu razliku, ka je ovde med delatnikom i svetkom. Još i natura kotno kad bi se mudrila ov dan. Prik zelišća, senokoš i cerja miglja miljano jutarnje sunce; svetačnu lišinu polja ne bludu nijedna kolija. Ulice u selu su čisto pometene; dvori fihi. U drugom zvonu pak se počnu broditii ljudi, u svetačno opravni, k božjoj službi. Junaki posebno i divojke i žene i muži molitvenom knjigom pod pazom. Kad bi ti ujna dali zaspati mašu, bi poznala nedilju po govedskoj supi i zelju, ko redovito nek ov dan dojde

na stol. Odpodne po vičernji počinu ljudi. Ne bižu noro u loze, na brige kot mi Bečani; mer oni su se dost nabižali u delatnikih, nego se na nekoliko urih sedu vani pod orih na klup, ili na panje, ter se razgovaraju. Ne samo razgovaraju! Joj onoj, osebujno ovakovoj varoškoj „flicki“, ako ju pelja put uza nje. Do kože ju svliču — pravo, nek za hrptom, pomuče. Muži se zvečega ukradu na krčmu na tri decije. „Mer ne zavolj vina, nego da ča dočujem“ — se izgovaraju vsakoput ujac, kad ujna škuro pogledaju za njimi. Ali na večer, da ti se ne zamiri selo, moraš se zaran leć. Ar onda u mnogih opčinah već nij lipo. Kad bi si nek dostojno jačili! Ali ta larma, vika, kočno kad bi na vse kraje gorilo. Ovo već nij selo, nego Prafer u noći, a s tim je jedna trizne glave divičica vred dovle! — razumi: do guta!

Pozdravlja te srdačno

tvoja Lola.

U jeseni.

Proste slike.

U jeseni pada lišće. Ar vse, ča je zgora, mora jednoč doli

U jeseni projdu piće selice. I letos su prošle, jur zaran. Zaman je nje zastavljalo lipo jesensko vrime. Morebit se jur i one boju stanarine.

U jeseni je hladno. Tetac File znamu svoje stare čizme s klinca doli ter je blaženo babraju, gladu. Najjednoč se nek zaliknu i zamrnju: „Jo paklenski miši...!“ „Jur je opet dvajset tisuć kraj“ — nadoda srdito žena. A čizmari se smiju, u jeseni.

U jeseni ljudi trgaju. Je i tako, da ništ ne na-trgaju. Onda piju žene i guske celo leto vodu. A muži...?

U jeseni toču krčmari novo vino. Grizljiv, oštar rampaš. A muži ga rado piju pak si jaču putem k domu: „O jalni sviť, ča će z mene bit, žena će me

još ubiti!“ Tako žalno si jaču, da se človik nek strese od straha na stelji i drhleći čeka na jutro, da dočuje je li je zaistinu ka žena muža zbila ili ubila. Ali zvečega se goda preobrnuto.

U jeseni ljude ruke zebu. Zato je u jeseni — nek pazite na hištoriju! — najveć bojev i revolucijov na svitu. Ne da b' si vrgli ruke, kad je zebu, u žep. Bi je laglje stalo.

Advenat.

— Čaće!

— No ča je? Ča još ne spiš?

— Kada će dojt mali Jezuš?

— Mer sam ti tolič povidal. Za dvanajst dan.

— A je to dugo? Koliko puti ćemo se još morat donle spat leć?

— Glej, ču ti pokazat. Daj mi rukice. Vidiš ovo je pet, i ovo je pet, pak još dva. Tolikoputi.

— Onda je još daleko mali Jezuš, bud čaće?

— Da, stoper će bit tamo kod Beča.

— Kod Beča? A zač kod Beča? Ča ne more

ovde kod nas počēt?

— Ne...

— Pak kako će dojt? Piše, ili će se vozit? Na kolih ili na sanih?

— Letos će se naredno dosankat.

— Pak mora i krez loze?

— Da... krez velike, škure loze.

— Pak se ne boji? Jej, ja bih se bojal. Brr...

— Mer ga angjeli sprohadjaju.

— Angjeli... A čaće, zač ja nisam vidil još

angjela?

— Ti ostanu za vrlih, dokle on upravi nutri.

— Letos ćete im reć da dojdu nutar, bud!

— Da, ako budu htili.

— Mer čedu. Morate im reć, da ću dat vsakomu jednu jabuku.

— No, da.

— Čaće! Će bit mali Jezuš i letos tako mali?

— Ne; letos će bit jur za glavu veći.

— Zač?

— No, od lani je zrastal. I on' raste, kot naša Mare.

— A ča naša Mare raste? Ja je još nisam vidil kad raste.

— No ko da ča, ti mali šušlje. Od lani je skoro za glavu veća.

— Pak ča će mi donest mali Jezuš?

— A vsega.

— I bubanj? I figov? I orančov?

— Jo, ja ne znam. Moraš majku pitat, ona se je jur pominala š njim.

— Pominali? Kade?

— Ej, ne zvirtuj me vsenek. Sada se lipo pokri pak spi.

— Da!

— Čaće!

— No?

— Kad se sada ležem pak kad se zutra jutro opet stanem, kolikopuli ću se morat onda još leć?

— Nek jedanajstputi.

— Nek jedanajstputi... Onda ću se sada zavovat pak ću friško spat, da bude vred zutra...

Stari otac kot „Bog“.

Božić se je približaval.

Sigurno, ali polako se je približaval, kot da bi se bil vozil na četirih gladnih gospodskih volih. Ovako se je naimre čimilo nam, malim.

Ali vsejedno je došal očividuće od dana do dana bliže. A ti oči, ki su ovo najveć vidili, bili su oči naše majke. Mer su i rekli ocu: „Poznat je, da će bit Božić, ar su dica sada vsaki dan vrlja.“

I bilo je tako. Kot kad bi nas bili najednoč zminili. Nek ubijali smo se, kad je bilo triba u stanu ča upravit. A kad su nas htili poslat u prodavalnicu po sol ili po petrulj, nisu morali majka s palicom poji po nas na potok na fuzajku, ar ča su se htili oni u kuhinji trikrat ufrknut, a znali su se hitro ufrkivat, smo bili mi jur i najzad. Još bolje rećeno, bili smo vsi tako vrli, da su još i naš oštri otac s dopadanjem gledali na nas „žiojsu“ ispod njihovih škutih obrvah. A kad je na Zdravu Mariju zvonilo, smo jur sidili vsi trimi u zadnjoj hiži za pećom na klupi ščućniti u tihom, blaženom razgovoru od dojducega maloga Jezuša.

Kot velim, bili smo vsi jako blaženi, nek mene, ki sam bil najstariji u trojci, je htilo večkrat daviti u gutu pri ovakovih večerjih razgovorih. A ovomu je bil kriv naš susedljev Matko. Ta Matko me je naimre neki dan odvukal za njihovo drivalo, pak se je raskoračil pred manom i špotljivo pitat:

— Ter ti još vsenek veruješ, da mali Jezuš donese božićno drivo?

— A da gdo? — sam raskrečil oči presenećeno.

— Hahaha! Znaš, gdo je ta mali Jezuš? To nek koga-toga ubliču va šlare. Pak nam velu, da je to mali Jezuš. Ali ja im već ništ ne verujem, od lani.

Ja sam nek stal zapanjen u zemlju kot ki je iz neba doli spal. I stoper po dužem času sam mogal k sebi dojt i teško izustiti:

— Gdo — ti — je — to — povidal? — Ar od ovoga je visilo sada vse.

— A nigdor. Ali ja znam! — se zaštrči gizdavo Matko ter si bubne šakom po prsih. Pak mi dojde čisto pod nos ter povida otajno šušljajući: „Znaš, lani, kad sam klečal pred malim Jezušem, sam mu pogledal na noge. Pak je imal čizme. A te čizme su bile

naše Agnije. Da, naše Agnije; po velikoj krpi, ku joj je šujstar Bogorov virgal, sam je poznal. A Bog iz neba ne nosi zakrpane čizme, znaš! Tako zjalav već nisam.“

Pak mi se je nasmijal dražljivo u obraz ter se je otpravil najper. A ja sam još ostal časak stojeć za drivalom pak sam se nek odrušil domom — kumaj sam našal pretlaz prik našega plofa — i bil sam van dan jako tužan i nesričan, kot ki je jil iz prepovidanoga driva znanja. Ali nek donle sam bil tako tužan, dokle na večer opet nisam zašal u društvo mojih mladijih sestric. Njihova velika vera u maloga Jezušša donesla je i moju veru najzad. Opet sam znal biti vesel. Nek koč-toč me je hילו nešto ubost u gutu. A to je bila klica dvojbe, ka je vsejedno ostala u meni.

Medtlim toga je i prispila punoća vrimenta. Došal je Badnjak.

Po vičeri su nas majka zgrabili za ruke i otpejali prik, k našoj ujni. Pak su skrsnuli zgovarajući se pred ujom, da se moraju paščiti pred maloga Jezušša, da mu pokažu put k nam. „Pravoda, pravoda, nek poj, ar bi mogal i zabludit ta mali Jezuš“ — su je rivali ujna na vrata van; ali opet, nisu se mogli dost načuditi, kako da kod nas nij' bilo još maloga Jezušša. Ar nuž, kod njih je jur bil, a susedi smo si. A ravno tolič, kot smo mi išli na lesu nutar, je moral on odzad van projti. Ovo je donesal. Ter su pokazali na fram. Onde je visila jelova kita, a na njoj da i tri jabuke pak nekoliko pozlaćenih orihov. Jo, — su nam velje razložili — kod starih ljudih nij tako darežljiv, kot kade su vrla mala dica. I počeli su nam povidati prelipe božične povidajke, da nam pokratku teško vrime čekanja i povekšaju našu veru, ča im se je i potpuno ugodalo, ar smo im nek žrkali riči i kumaj smo izdržali side za stolom.

Kašnje pak smo počeli molit iz molitvene knjige. Ja, kot jur školar drugoga razreda, sam najper molil litanije, a oni drugi su mi odgovarali. I jačili smo si.

I kad bi nas bil gdo vidil u ovoj uri prave dičinje pobožnosti, bil bi rekal, da smo mi trimi kipara Rubensa „Jačeci angjeli“.

Polako bili smo jur izmolili vse litanije, čagod ih je nek u staroj „Hži Zlatoj“, jur su bile i ujni sfaljivale povidajke, a naše matere još nij bilo po nas. Ar med ovim došli su naši doma u veliku stisku.

Za ovo sam, pravo, čul stoper kašnje.

Naša mati bili su naimre jur zdavno naredili božično drivo, samo „Boga“ nisu imali k njemu. A prez „Boga“ nij tako lipo i ganutljivo. Zaman su prošli gori po selu do desete hiže, nisu našli nijedne divojke doma, ar su u ovu dob vse služile u Beču.

— Sad druge pomoći nij — su rekli staromu ocu, kad su došli najzad — nego da morate vi biti Bog!

— A naš stariotac — Bog im daj pokoj — znam sigurno, da se nisu dali dugo nagovarati, ako je valjalo, da nam dci pripravu kakovo veselje. Osebito on Božić su morali biti dobre volje, ar su si bili prviput ublikli jedan novi pleteni špenzar (sveter), koga su si bili nezdavno kupili na sajmu. No, ov špenzar pak novopodbrili obraz načinjali su je za deset let mladje, kot su im svaća pod večer rekli. A ta rič im se je dopadala, ako je velje bila nek „zbog zlike“ rečena. Ter su rado privoljili u ulogu „Boga“. I mati su je odmah ublikli u stare hičene šlare, a u usta zeli su si jedan orih, da im ne bude poznati glas, kad budu po bogovu govorili.

Sada su mati dotekli po nas, da hajdi, ar stoji mali Jezuš jur pod vratih: „No onda nek bižmo“ — su rekli ujna. I na mah smo klečali mi trimi mali pred „Bogom“ i jecali drhtećim glasom „Otac naš“. Kad se je najednoč ča strahovitoga zgodalo.

Kot je „Bog“ držal u ruki rasvičenu jelvu, pade jedna svića i ulovi mu šlar oko prslih. U drugom hipcu goril je i sveter. I sada bi bili čuli, kako „Bog“ srdito zapsuje, kad na sriću ne bi bil imal ta orih u ustih, i bili bi vidili kot kani hititi lipi „krispam“

nasred hiže, kad mu ga ne bi bili naša mati okretno zgrabili iz ruke i hitro obisili zvrhu stola za gredu.

Ovako se je odigrala ova tragedija za nas male još prilično. Ali Božić našega staroga oca bil je kruto pokvaren, čemu je bila uzrok jedna velika školja na novom špenzaru.

Ova školja je bila onda otprla i moje oči.

Konac.